ante testamentum quidem conceptam, adhuc vero in ventre constitutam; vel exheredatione, vel alia eorum mentione facta, nihil eis penitus reliquerint: tunc vetera jura locum habere sancimus, nullam ex præsente promulgatione novationem, vel permutationem acceptura. §. 2. Imputari vero filiis aliisque personis, quæ dudum ad inofficiosi testamenti querelam vocabantur, in legitimam portionem & illa volumus, quæ occasione [1] militiæ ex [2] pecuniis mortui eisdem personis acquisita, posse lucrari eas manifestum est: eo quod talis [3] sit militia, ut vendatur, vel mortuo militante certa [4] pecunia ad ejus heredes [5] perveniat: ita tamen, ut ille gradus ejusdem militiæ inspiciatur: quem in morte testatoris militans obtinet: ut tanta ei pecunia in legitimam portionem computetur, quantam dari constitutum est, si in eo gradu mortuus esset is, qui militiam ex pecuniis testatoris adeptus est: exceptis solis Viris Spectabilibus Silentiariis [6] sacri nostri palatii, quibus præstita jam specialia beneficia [7] tam de aliis capitulis, quam de pecuniis super memorata militia a parentibus eorum datis, ne in legitimam portionem eis computentur, rata esse præcipimus: in cæteris vero personis prædictam observationem tenere volumus. Dat. Kal. Jun. *Constantinop.* JUSTINIANO A. II. CONSS. 528.

Productio superioris legis ad testamenta nuncupativa.

31. Idem A. Mennæ PP.

QUæ nuper ad testamenta conservanda, nec facile retractanda sancivimus, ut ratione Falcidiæ minime illis personis derelictæ, quæ ad inofficiosi testamenti querelam ex prioribus vocabantur legibus, non pericliterentur [8] testamenta, sed quod deest [9] legitimæ portioni, id est [10], quartæ parti scil. ab intestato successionis, tantum repleatur; exceptis [11] illis, quibus nihil in testamento derelictum est, in quibus prisca jura illibata servamus: etiam ad testamenta sine [12] scriptis facienda locum habere sancimus. Dat. 2. Id. Decemb. D. N. JUSTINIANO A. II. CONS. 528.

De gravamine tollendo.

32. Idem A. Mennæ PP.

QUoniam in prioribus sanctionibus illud statuimus, ut, si quid minus legitima portione his derelictum sit, qui ex antiquis legibus de inofficioso testamento actionem movere poterant, hoc repleatur [13], ne occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur: hoc in præsenti addendum esse censemus: Ut, si conditionibus [14] quibusdam, vel dilationibus, aut aliqua dispositione moram, vel modum, vel aliud gravamen [15] introducente, eorum jura, qui ad memoratam actionem vocabantur, imminuta esse videantur; ipsa conditio, vel dilatio, vel alia dispositio moram, vel quodcumque onus introducens, tollatur [16]: & ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. Dat. 2. Kal. April. DECIO V. C. CONS. 529.

Pœna heredis nolentis legitimam filio relictam solvere. 1. De infante, ne quis ex persona alterius ingratus dicatur.

33. Idem A. Demostheni PP.

SI quis suo testamento maximam quidem portionem libero [17] relinquat, minusculam autem alii, vel aliis de stirpe [sua] progenitis, ipsam tamen legitimam, sive in hereditate, sive in legato, vel fideicommisso, ut non possit locus inofficiosi testamenti querelæ fieri, & ille quidem, qui ex parvulo genitoris sui confequitur substantiam, eam suscipere maluerit; qui autem ex majore parte eam amplexus est (sive unus, sive plures sint) non statim, & sine contentioso propolito, vel ulla mora eam restituere voluerit, sed expectato judiciorum strepitu, & multis variisque certaminibus habitis, post longum tempus ex sententia judicis vix eam reddiderit; crudelitatem ejus competenti pœna aggredimur: ut, si hæc fuerint subfecuta, non [18] tantum in id, quod testator voluit eum restituere [19], condemnetur; [sed etiam aliam tertiam] partem quantitatis quæ fuerat in testamento derelicta, modis omnibus reddere cogatur: ut avaritia [20] ejus legitimis ictibus feriatur: Aliis omnibus, quæ in eodem testamento, vel elogio scripta sunt, pro sui tenore ad effectum perducendis. §. 1. Legis autem veteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubescat lex posita, (quam Julius Paulus in suis scripsit Quæstionibus) hanc piissimam aggredimur sanctionem: Cum enim infantem [21] suum non posse ingratum a matre sua vocari scripsit, neque propter hoc ab ultima suæ matris hereditate repelli, nisi hoc odio [22] fecerit sui mariti, ex quo infans progenitus est: hoc iniquum judicantes, ut alieno [23] odio alius prægravetur, penitus delendum esse sancimus: & hujusmodi causam [24] liberis non tantum infantibus, sed etiam quamcumque ætatem agentibus opponi minime concedimus: cum possit sub [25] conditione emancipationis hereditatem suam mater filio derelinquens, & patris odium punire, & juri filii sui minime nocere, nec suam naturam fallere. Satis enim crudele nobis esse videtur, eum, qui [26] non sentit, ingratum existimari. Dat. 12. Kal. Octob. DECIO V. C. CONS. 529.

An querela transmittatur ad heredem.

34. Idem A. Joanni PP.

SI quis [27] filium suum [28] exheredatum fecerit, alio scripto herede; reliquerit autem ex eo nepotem [vel] vivum, vel [29] in ventre nutus suæ constitutum; deliberante vero scripto herede filius [exheredatus] decesserit, nulla hereditatis petitione ex [30] nomine de inofficioso constituta, vel præparata, omne adjutorium nepotem dereliquit [31]: neque enim pater nepoti aliquod jus, cum decesserit, contra patris sui testamentum dereliquit: quia postea & adita est ab extraneo hereditas, & supervixit avo pater ejus: ut neque ex lege Velleia [32] possit in locum patris sui succedere, & rescindere testamentum. Et hoc nonnulli Jurisconsulti [33] in medium proponentes inhumane reliquerunt. Sed nos (qui omnes subjectos nostros & filios & nepotes habere existimamus [34] affectione paterna & imitatione) secundum quod possibile est, omnium commodis prospicientes, jubemus, in tali [35] specie eadem jura nepoti dari, quæ filius habebat: etsi præparatio facta non est ad inofficiosi querelam instituendam, tamen posse nepotem eandem causam proponere: & si non heres [36] apertissimis probationibus ostenderit ingratum patrem nepotis circa testatorem fuisse; testamento remoto [37], ab intestato eum vocari, nisi [38] certa quantitas patri ejus minor parte legitima relicta est: tunc etenim, secundum novellam [39] nostri numinis constitutionem, repletio quartæ partis nepoti superest, si qua patri ejus competebat ut perfruatur nostro beneficio a vetustate [40] quidem neglectus, a nostro autem vigore recreatus, nisi pater adhuc superstes [41], vel repudiavit querelam, vel quinquennio tacuit [42], scilicet post aditam hereditatem. Dat. 3. Kal. Aug. LAMPADIO & ORESTE CONSS. 530.

De libera *testamenti factione concessa. 1. De pactis & transactionibus. 2. De eo, qui simpliciter agnovit, quod sibi datum vel relictum est pro legitima.*

35. Idem A. Juliano PP.

SI quando talis concessio [43] Imperialis processerit [44], per quam *libera testamenti factio* conceditur [45], nihil aliud videri [46] Principem concedere, nisi, ut habeat legitimam, & consuetam testamenti factionem: neque enim credendum [47] est, Romanum Principem qui jura tuetur [48], hujusmodi verbo totam observationem testamentorum multis [49] vigiliis excogitatam atque inventam velle everti. §. 1. Illud etiam sancimus: Ut si [50] quis a patre certas res vel pecunias accepisset, & pactus [51] fuisset, *quatenus de inofficioso querela adversus testamentum paternum minime ab eo moveretur*; & post [52] obitum patris filius, cognito paterno testamento, non agnoverit ejus judicium, sed oppugnandum putaverit, vetere jurgio explosio, hujusmodi pacto filium minime gravari, secundum [53] Papiniani responsum, in quo definivit, meritis [1] magis filios ad paterna obsequia provocandos, quam pactionibus [2] adstringendos. Sed hoc ita admittimus, nisi transactiones [3] ad heredes paternos filius celebraverit, in quibus apertissime judicium patris agnoverit.

§. 2. Et generaliter definimus: quando pater minus legitima portione filio reliquerit, vel aliquid dederit, vel mortis causa donatione, vel inter vivos, sub [4] ea conditione, *ut hæc inter vivos donatio in quartam ei computetur* [5]: si filius post [7] obitum patris hoc, quod relictum vel donatum est, simpliciter [6] agnoverit, forte & securitatem heredibus fecerit [8], *quod ei relictum vel datum est, accepisse*, non adjiciens, *nullam sibi superesse de repletione quæstionem*: nullum sibi filium facere præjudicium, sed legitimam partem repleri: nisi hoc specialiter sive in apocha, sive in transactione scripserit, vel pactus fuerit, *quod contentus relicta vel data parte de eo, quod* [9] *deest, nullam habeat quæstionem*; tunc enim, omni exclusa querela, paternum amplecti compelletur judicium.

§. 3. Quæ omnis sanctio suas radices extendat non solum ad filium vel filiam, sed etiam ad omnes [10] personas, quæ de inofficioso querelam contra mortuorum ultima elogia possunt movere. Dat. Kal. Septemb. LAMPADIO & ORESTE CONSS. 530.

De legitima ab initio, vel ex post facto supplenda. 1. De fideicommisso conditionali vel in diem. 2. De tempore hujus actionis, & addendæ vel repudiandæ hereditatis: an querela transmittatur ad heredes.

36. Idem A. Joanni PP.

SCimus antea constitutionem [11] relatam fuisse, qua cautum est; *Si pater minorem debita portione filio suo reliquisset, omnimodo, etsi* [12] *non adjiciatur, viri boni arbitratu repleri filio, attamen ipso* [13] *jure inesse eandem repletionem.* Quæ rebatur itaque, si quis rem donatam, vel inter vivos, vel mortis causa, [vel in legatis, [14]] vel in testamento relictam agnoverit, & pro parte sua habuerit: deinde eadem res evicta, vel tota, vel pro parte fuerit; an debeat ex nostra constitutione pars legitima post evictionem suppleri: vel si ex lege Falcidia minuantur legata, vel fideicommissa, vel mortis causa donationes, debeat tamen ex hoc casu supplementum introduci: ne, dum totam Falcidiam accipere heres nititur, etiam totum commodum hereditatis amittat? Sancimus itaque in omnibus istis casibus, sive in totum evictio [15] subsequatur, sive in partem, emendare vitium, [&] vel aliam rem, vel pecunias restitui, vel repletionem fieri, nulla Falcidia [16] interveniente: ut sive ab initio minus fuerit derelictum, sive extrinsecus qualiscunque causa interveniens aliquod gravamen [17] imponat, vel in quantitate [18], vel in tempore: hoc modis omnibus repleri, & nostrum jus tutis, non si quid ex aliis [20] causis filius lucratus est, vel ex substitutione, vel ex jure accrescendi, [ut] pura usus fructus: Humanitatis etenim gratia sancimus, ea quidem omnia quasi [21] jure adventitio [eum] lucrari: repletionem autem ex rebus substantiæ [patris] fieri. §. 1. Cum autem quis, extraneo herede instituto, *restituere eum filio suo hereditatem suam, cum moriatur*, disposuerit, vel in tempus certum restitutionem distulerit: quia nostra constitutio [22], quæ antea composita est, omnem dilationem, omnemque moram censuit esse subtrahendam, ut quarta pars pura [23] mox filio restituatur, in hujusmodi specie, quid faciendum sit [24], dubitatur. Sancimus itaque quartæ quidem partis restitutionem jam nunc celebrari, non expectata nec morte heredis, nec temporis intervallo: reliquum autem, quod post [25] legitimam portionem restat, tune restitui, quando [26] testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit portionem integram, & qualem leges, & nostra constitutio definivit: & scriptus heres commodum, quod ei testator dereliquit, cum legitimo moderamine sentiet.

§. 2. Illud præterea sancimus, ut tempora inofficiosi querelæ ab [27] adita hereditate secundum Ulpiani opinionem currant, Herennii Modestini sententiam recusata; qui a morte testatoris illico cursum de inofficioso querelæ temporibus dabat: ut non liceat heredi, quando voluerit adire: ne per hujusmodi tramitem interim filius defraudetur debito [28] naturali. Sancimus itaque, ubi testator decesserit alio scripto herede, & speratur de inofficioso querela: necessitatem [29] habere scriptum heredem, si quidem præsto est in eadem commanens provincia intra sex mensium spatium: sin autem seorsum utraque pars in diversis provinciis degit, tunc intra annale tantummodo spatium simili modo per continuum a morte testatoris numerandum, omnimodo adire hujusmodi heredem, vel manifestare suam sententiam, *quod hereditatem minime admittit*: expeditus etenim ita tractatus inducitur filio memoratam movere querelam. Sin vero scriptus heres intra statuta tempora minime adierit: per officium quidem judicis heredem scriptum compelli hoc facere: in medio tamen tempore, id est, a morte quidem testatoris, sed ante aditam hereditatem, si decesserit filius, hujusmodi querelam (licet se non præparaverit [30]) ad suam posteritatem transmitter: ad extraneos vero heredes tunc tantummodo, quando antiquis libris [31] insertam facset præparationem. Dat. Kal. Sept. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De quasi castrensi peculio.

37. Idem A. Joanni PP.

CUm antiquis legibus declaratum est, *Ut militaria* [32] *testamenta de inofficioso querelam evadant*: multi alii casus emergunt, in quibus dubitationes exortas sopiri necesse est. In castrensibus etenim peculiis introducta est & alia subdivisio, & peculii triplex [33] invenitur causa. Vel enim paganum est peculium, vel castrense, vel quod medietatem inter utrumque obtinet: quod quasi castrense nuncupatur. † In tali igitur peculio, quod *quasi castrense* appellatur, quibusdam [34] personis licentia conceditur condere quidem testamenta, sed non quasi militibus quo [35] voluerint modo, sed communi & licito & consueto ordine observando, quemadmodum constitutum fuerat in Proconsulibus, & [36] Præfectis legionum, & Præsidibus provinciarum, & omnibus [37] generaliter, qui in diversis dignitatibus, vel administrationibus positi a nostra consequuntur manu, vel ex publicis salariis quasdam largitates. † Sed hæ quidem personæ testamenti faciendi habent potestatem in [38] ipsis tantummodo peculiis, quæ jam enumerata sunt, id est, quasi castrensibus. † Sed & Veterani, qui tempore quidem militiæ sibi peculium acquisierunt, militiam autem deposuerunt; testari, licito tamen modo, non prohibentur. In his itaque omnibus quasi castrensibus peculiis dubitabatur, si [39] contra hujusmodi testamenta de inofficioso querelam extendi oporteret: Sed prior quæstio erat, si omnes, qui quasi castrense peculium habeant, testari in hoc possint: quia non omnibus passim, sed quibusdam personis hoc privilegii loco concessum est: quia militibus [40] quidem & veteranis testamenta facere in castrensi peculio undique concessum fuerat: sed militibus quidem in [41] expeditione constitutis jure suo, veteranis autem jure communi: de aliis autem personis omnibus, quæ non per speciale privilegium hoc acceperunt, si possint testari, dubitatum fuerat: ut puta [42] viris disertissimis patronis causarum [43], virisque devotissimis Memorialibus, & Agentibus in rebus, necnon Magistris studiorum liberalium, Archiatris [44] quoque & [aliis] omnibus omnino, qui salaria vel stipendia percipiunt publica. §. 1. In his itaque omnibus sancimus, (quia ad imitationem peculii castrensis quasi castrense peculium supervenit) omnes, qui tale peculium possident, super ipsis tantummodo rebus, quæ quasi castrensis peculii sunt, ultima condere (secundum [45] leges tamen) posse elogia: hoc nihilominus eis addito privilegio, ut neque [46] eorum testamenta inofficiosi querela expugnentur. Si [47] enim patronus [48] adversus res, quas libertus ejus ex castris acquisivit, sui juris indubitanter constituta, etsi præteritus fuerit ab ingrato liberto, tamen contra hujusmodi peculium contra tabulas bonorum possessionem non habet secundum veterum legum sanctionem: quemadmodum oportet præfata peculia, quæ ad instar castrensis peculii introducta sunt, de inofficioso querelæ esse suppolita. §. 2. Sed hoc obtinere oportet, donec in sa-

agere possunt ad testamenti rescissionem: quo subsecuto ab intestato succedunt. *Nov.* 115. *c.* 3. non pro modo legitimæ, sed in universum. v. Wurmf. 1. *pract.* 39. *obs.* 14. 1 Filius in suam legitimam imputat quæcunque a patre occasione militiæ (alterius quam silentiariorum. *J. eod. t.* 5. *J. qui militare*) accepit, id est, fortem & ejus restitutionem. vid. Papon. 1. *Nov.* 7. *c. de milit.* 2 Legitimæ non aliæ imputantur, quam quæ fuerunt in bonis defunctæ. vid. prudent. aliæ non poterant. 4 Id fabulæ placitum vel militum casus dicitur in *Nov.* 97. *c.* 6. 5 *l.* 7. *l.* 11. *J. de prax. sacr. fevin.* 6 Dixi 5. *eod.* 7 *L. ult. J. de silentiariis. l.* 12. *int.* 16. 8 *L.* 30. *in pr.* 5. *eod.* 9 *D. l.* 30. 10 Nota de quarta ab intestato successionis *l.* 8. 5. *eod.* Est ea legitimæ (omnibus liberis debitæ) pars. 5. 3. *Inst. red.* debitæ portionis quarta. *l.* 8. 5. 8. *ff. eod.* 11 *D. l.* 30. 5. 1.

12 Quæ de institutione & supplemento quartæ dicta sunt, habent locum in quovis testamento, sive scripto. *l.* 30. sive non scripto. *ut hic.* 13 Actione ad supplementum legitimæ: & ita pater filium legitima privare non potest, *ut hic*, & *l.* 35. 5. 1. *J. eod.* vide tamen Socinum *reg.* 28. 14 Legitima liberorum (dic idem in legitima patronis debita. *l.* 21. 5. 1. 2. *ff. de jur. patron.*) gravari non potest conditione, dilatione moræ, modo aut alio quovis gravamine. vid. *authent. novissima.* 5. *eod.* Potest tamen gravari quod est supra legitimam. vid. Papon. 20. *Arrest.* 3. *n.* 3. Pura igitur esse debet legitima a die & conditione *ut hic* & *l.* 30. 5. *eod.* nisi peculiari quadamratione testator alterutrum adjecerit. vid. *l.* 25. 5. *eod.* 15 Hoc breviter dicit, filium non posse gravari in sua legitima. Socin. *cons.* 97. *vol.* 3. Ripa *ad l. qui Rome.* 122. 5. *duo fratres.* 6. *n.* 42. *ff. de verb. oblig. & ad l. in quartam.* 91. *ad leg. Falcid.* Com. *cons.* 106. *lib.* 2. Parif. *cons.* 36. *num.* 38. *lib.* 2. Decium *cons.* 456. *n.* 7. Dd. *ad l. extrib.* 26. 5. *eod.* Limitatur tamen hoc fere duobus modis: Quando onus legitimæ est adjectum in favorem filii. 2. quando est adjectum toti hereditati. Fernand. Vasquius *in tract. de fideicof. creat.* 5. 10. *n.* 199. & 400. & 5. 30. *n.* 246. *enim seq.* Benedict. Capra *in regul. cancell.* 8. Zoannettus *rerum quotidianarum c.* 14. & qui hanc legem solemiter reputat Rodericus Xuares. Mod. 16 Vide ad hunc locum jus novum apud Harm. 5. *tit.* 9. 5. 8. ubi refert, extraneo quidem herede scripto, filium puram habere Falcidiam, id est, non diminutam: alio filio instituto, Falcidiam suam partiri cum fratre instituto. 17 Id est, filio. vid. quæ scripsi *ad l.* 34. *ff. de pactis.* Goth. Vid. F. Vasq. *de succession. reso lut. lib.* 3. Ant. 18 Pœnam nota heredis nolentis legitimam filio relictam solvere. 19 Vid. quæ notavi ad *l.* 5. *J. de his, quib. ut indignis.* 20 Pœna avari. 21 Infans ingratus dici non potest, *ut hic.* sic alibi, in parvulo nulla deprehenditur culpa. *l.* 55. *in fin. ff. de falcidium. mil. liberis.* Innocentia consilii in eo est, *l.* 12. *ff. ad leg. Corn. de sicariis.* 22 Merito hæc Pauli sententia est explosa. Est enim iniquum odio patris filium prægravari. *l.* 26. *ff. de pœn.* 23 *L.* 22. *J. de pœn. l.* 7. 4. *ff. de reg. jur. c.* 22. *de regulis in* 6. 24 Ingratus esse qui non potest, exheredari non potest: idequenec infans exheredari potest. Et hodie quoque legitimæ causæ esse debent ingratitudinis. *Novell.* 115. *c.* 3. 5. 4. quæ nullæ sunt in infante. 25 Mater sub conditione emancipationis potest filium instituere. vid. *l.* 25. 5. *eod.* 26 *Contestire* ita non videtur, qui ne fenitre quidem potest. *l.* 8. 5. 2. *ff. de option. legat.* nec injuriam fecisse dici potest, quod sensum caret. *Inst. de quadrup. pauperiem. in fin. pr.* Ingratitudo scientiam & sensum præsupponit atque exigit. 27 Quando transmissio quereræ, quæ competit beneficio hujus legis, locum habeat aut non habeat, vide apud Jason. *ad l. cum mota. n.* 15. & 19. 5. *de transact.* Ant. Rub. *ad l. pater filium n.* 96. *ff. hoc tit.* Diazius *in Regul.* 635. Gozad. *ad l. qui se patris. col.* 4. *infr. unde liberi. n.* 205. & *seq. usque ad n.* 217. Vide etiam Socin. jun. *cons.* 64. *n.* 12. *lib.* 2. Menoch. *in tract. de arbitr. jud. lib.* 2. *centur.* 2. *cas.* 163. *n.* 4. Mod.

28 Ad intellectum hujus text. vid. Virgilii, *quique sui memores alios fecere merendo.* 29 *L.* 9. 5. 2. *ff. de liberis & posthum. l.* 6. *ff. de injusto, rupto.* 30 Id est, ex causa de inofficioso, *&c.* 31 *L.* 6. 5. 2. *lib.* 7. *ff. eod.* hoc loco. vid. infra emendatur.

32 Vid. *I. Gallus* 29. *ff. de lib. & posthum.* 33 Ut Papinianus. *l.* 7. *ff. unde liberi.*

34 Patres non soli, sed & avi ac omnes ascendentes ex seipsis descendentes liberos diligere præsumuntur. 35 Utcunque pater meus ab avo meo exheredatus querelam inofficiosi adversus ejus testamentum non præparaverit, & in ea negligentia decesserit, mihi tamen nepoti querela inofficiosi competit. *l. pen. in fin.* 7. *eod.* 36 Heredis scripti est probare liberos juste exheredatos. 37 Vis ei ea quærelæ inofficiosi, ut qui ea vicerit non succedat ex testamento, sed ab intestato. Multum autem interest, an hoc vel illo modo succedatur. Nec enim ab intestato ulla debentur legata. 38 Nepoti non competit querela adversus avi testamentum, si patri minus legitima fit relictum: tunc enim agit ad supplementum legitimæ: proinde non tantum liberis prioris gradus, sed & ulterioris actio ad supplementum legitimæ competit. 39 *L.* 30. 5. *eod.* 40 Id est, veteribus jurisconsultis. 41 Parente querelam inofficiosi repudiante, vel quinquennio tacente (adde & de ea transigente, *l.* 6. 5. *de transact.*) nullum jus quærelæ nepoti competit. Hinc constat quinquennio jus quærelæ inofficiosi testamenti, *ut hic*, & inofficiosæ donationis. *l. ult. J. tit. prox.* præscribi. An ex jus legitimæ vel supplementum quartæ? *Bart. ait*: *Bald.* negat: quem interpretes pene sequuntur omnes, negantes hujusmodi jura toli minori quam triginta annorum spatio, cum ea petantur actione personali, cui triginta annis præscribitur: facit *l.* 8. *J. de exhibend. liber.* Doctores Ang. *in l. Papinianus* 8. 5. *si conditioni.* 10. *ff. de inofficios. testam.* Alexand. *I. cons.* 18. & 3. *cons.* 8. Aretin. *in princ. Inst. de inofficiosam. testam.* ubi dicunt communem opinionem esse. Et ita Camera Spirensis judicavit non tantum pro supplemento legitimæ, sed etiam pro ipsa legitima jure naturæ debita. Mynsing 2. *observ.* 72. Vid. Gratianus *lib. sent.* 5. *leg. quasi.* 47. Vid. Balbum *tract. de praescript. 4. parte 4. quæst.* 23. 42 *L.* 8. 5. 1. *l.* 15. 5. 1. *ff. eod.*

43 Vide quæ scripsi *ad l.* 9. *J. de test. ordin.* 44 Quomodo intelligatur ista concessio imperialis condendi testamenta declarat Bart. *ad l.* 1. 5. *de sacros. eccles.* quem refert & sequitur Jason. *ibid. n.* 20. & *ad l. fin. n.* 35. *ff. de constit. pecun.* Felin. *ad c. causam, que n.* 10. *extr. de rescript.* Menoch. *de arbitr. iud. l.* 1. *q.* 7. *n.* 40. Mod. 45 Pura libertino, ut is senfus sit, Principe dante libertino liberam testamenti factionem, remittere ei tantum videri legem Papiam & edictum Prætoris de bonis liberorum. *l.* 3. 5. 2. *ff. de bon. libert.* non autem immunitatem servandi juris communis. Non enim omnia uno verbo solennia juris remitti. vide Cujac. 8. *observ.* 2. 46 Princeps verbis generalibus non præsumitur id concedere, quod est iniquum. vide *l. pen.* 5. *de manumi. princ.* adde *l.* 2. 5. 5. *quis.* 16. *ff. ne quid in loco publico.* 47 Princeps jura tueri præsumitur. 48 Princeps juris custos. 49 Quæ multis vigiliis excogitata sunt, retinenda. 50 Falcidia vivis adinue parentibus dari non potest, neque pactione aut stipulatione ulla tenetur filius ad hujusmodi conventionem habitam servandam. vide 5. Harmenop. 9. 5. 1. 51 Parens a filio efficaciter pacisci non potest, ne unquam de inofficioso conqueratur. *l.* 8. 5. *eod.* Paul. 4. *sent.* 5. 8. 8. adde Cujac. *ad l.* 26. *ff. de verb. oblig.* Quid si filia renunciavit jurejurando interposito hereditati paternæ? Succedere eam non posse jure Canonico statutum est. *e. quamvis de pactis in* 6. vid. tamen Socin. *reg.* 150. dixi *ad l.* 3. *J. de collat.* 52 Renuncians bonis paternis tacite hoc promittere intelligitur, si fe vivo successio delata fuerit. *l.* 3. *J. de collat.* 53 Nota rationem decidendi.

1 Meritis & beneficiis filii, non pactionibus ad paterna obsequia adstringendi. Est enim mereri, benefacere, ut in illo versu Virgilii, *quique sui memores alios fecere merendo.* 2 Facit *l.* 3. *J. de collat. ibi. l. ult. ff. de suis & legitim.* 3 Filius, patre mortuo, heredibus patris jus quod per querelam inofficiosi consequi potuisset, transactione poteit remittere. *J. eod.* 4 Donare liberis pater eo nomine non præsumitur, ut res donatas in legitimam imputent. vid. tamen Socin. *reg.* 287. 5 Quemam in quartam imputentur. vid. Graffum *lib. sent.* 5. *legitima. quæst.* 19. 6 Quid si vivo pater id fuit, patre præsente? vid. *I. ult.* 5. *de pact.* 7 Qui simpliciter summam aliquam paternæ hereditatis agnoscit, illis sibi debitis tacite non renunciat. Olim qualiscunque agnitio nocebat. *l.* 8. *in fin.* 5. *eod.* 8 In generali renunciatione, quam facit filius de bonis paternis, ad *l.* 1. *n.* 69. *de vulg. & pupill. substit.* Socin. *Reg.* 286. Diaz. *Reg.* 212. Cagn. *ad l. jura sanguinis. n.* 6. *ff. de reg. jur.* Decium *cons.* 300. *n.* 5. & *cons.* 304. *n.* 9. & *cons.* 503. *n.* 3. item *cons.* 525. 9 Quod legitimæ deest, pacto & transactione remittere possumus. 10 Descendentes, ascendentes. *l.* 1. *ff. eod.* & collaterales certis gradibus. vid. Graffum *lib. sent.* 5. *legit. quæst.* 39. 11 *L.* 30. *in quinquennio* 5. *eod.* 12 5. 3. *Inst. eod. C. Theod.* 19. *l.* 4. 13 Supplemenis. e. dummodo filius supplementi beneficio velit uti. *Arcanus.* 14 *L.* 30. *in fin. pr.* 5. *eod.* 15 Legitima si per evictionem deminuitur, ad ejus supplementum poteit agi. 16 Falcidia non minuit legitimam, id est, Falcidia non poteit detrahi ex eo quod est relictum pro legitima. Hæc ita potentior est. Hæc liberis magis debetur, quam illa heredi. Graff. *lib. sent.* 5. *legit. quæst.* 6. 17 Legitima gravari nullo modo potest. *Anth. Novissima.* 5. *eod.* At consuetudine, vel statuto forte poteit minui vel toli? Augeri poteit. vid. Graff. tiam velut communorem admisit Spirensis senatus. Andr. Gail. 2. *obs.* 122. *num.* 11. Quin, ta & dotem, quæ liberis, jure naturæ incommutabili, debentur. vid. Wurmser. 1. *pract.* 39. *c.* 10. timæ vice non relinquat. Gail. *ad l. n.* 13. & *seq.* Quid si liberi aliunde quam ex bonis paternis habent, unde vivere & se alere possint? Joannes Cyrenius, Covarruvias, Vasquius, & Graffus *lib. sent.* 5. *legit.* 5. 42. *num.* 2. ajunt, eo casu statuto posse omnimodo legitimam toli: quod tamen minus probandum videtur. Vix est enim ut statutum, & sic jus civile, dici mereatur, per quod jus haurire impugnatur. Quid? potestne parens adhuc inter vivos legitima liberos defraudare? Donatione non poteit. vid. *J. de inoff. donation. l.* 8. *J. de revocandis donationibus.* nec delicto *l. v. in fin. princ. ff. de bonis damn.* nisi certis casibus. vid. *l.* 5. *J. ad l. Jul. majest.* Potestne lusu? sic sentio, & adentis animum & iudi qualitatem & modum fabilantiæ deperditæ spectari oportere. Poteit esse parti animus liberis nocendi: poteit esse & alicubi ludus, non improbatus: poteit una alea universa patris fabstantia disperdi atque everti. Quid contractus? utique: nisi manifestam in liberorum fraudem, cum tertio coliudente, initus a patre fit contractus. Quid si cum legitimo emptore contractum est? venditio jure revocari non potent, nec quidem legitimam usque: fed tamen ex æquo & bono dicendum aliud videtur *in l. non usque.* 2. *ff. si a parente quis.* Clara 4. *sent.* 5. *donation. quæst.* 24. *vers. & hæc quidem*: & Graffo *lib. sent.* 5. *legitima. quæst.* 14. *num.* 4. ubi uterque refert, hunc casum Cæsarea desisione indigere. Æquo igitur jure consuetudo Parisiensis alienationem bonorum ab ascendentibus od fiet? Generaliter quantitatis tollitur per supplentionem: temporis, per repræfentationem. 19 *L.* 8. 5. 11. *ff. eod.* id est, patrimonio, rebus hereditariis. 20 Duobus modis hæc sententia potest intelligi: Primo, Bona *patris relicta* ea lege ut ad fubstitutum filium deferrentur, non cogi filium imputare in suam legitimam. Idem legendum, *si usufructus* patri legatus; proprietas enim filio accrescens non imputatur in ejus legitimam. Altero, Bona, in ternis, ei non imputar; in legitimam: sed hujusmodi bona eum quasi jure adventitio lucrari. Quæ adventitio jure filius adquirit, ea in ejus legitimam non imputantur. 21 Id est, aliunde quam ex paternis bonis. 22 Vid. *I.* 32. 5. *eod.* 23 Legitima liberorum pura esse debet. Purum est, quod sine die, sine conditione debetur: quæ de re vid. Graff. *lib. sent.* 5. *leg. quæst.* 35. 24 Querelæ inofficiosi movendæ tempus quinquennio tollitur: adque non à morte testatoris currit, fed ab adita hereditate per fructum heredem. *Synop. Basil.* 39. *tit.* 1. *cap.* 53. 6. 5. Harmen. 6. 8. 5. 25 Non ultra: ut sic sensus; Quantum vis conjunctum heredem, coheredi non præstare legata supra portionem legitimam.

26 Sensus est: De fideicommisso universali reicto filio sub conditione, vel in diem, usque ad legitimam sibi delatam detrahi conditionem vel in diem, usque ad legitimam sibi delatam detrahi conditionem vel tempus expectari. 27 Non ante. *l.* 8. 5. 10. *ff. eod.* & ita tempus quereræ incipit currere ab adita hereditate. 28 Observa diligentissime, legitimam esse aliquam, quæ jure naturæ debita sit. Quidam enim negant in toto jure civili fieri mentionem legitimæ jure naturali debitæ. adde *Novell.* 1. *in princ.* 5. 2. 29 Tempus scripto heredi hereditatem adire debeat intra fex menses, si in alia, intra annum continuum a morte testatoris. Quod si intra id spatium non adeat, adire cogatur officio judicis. Synop. *Basil.* 4. *c.* 53. *in fin.* 30 Quærela etiam non præparata transmittitur ad heredes suos. 31 Vid. *l.* 7. *ff. eod.* 32 *L.* 9. 1. 24. 5. *eod. l.* 50. 5. *de Episcop. & Clericis.*

33 Peculii triplex causa. Aliud paganum, aliud castrense, aliud quasi castrense. 34 *L. ult. J. qui testam.* 5. *ult. Inst. de milit. test.* 35 Milites possunt testari, quo voluerint modo. vid. *l.* 15. *J. de test. milit. Inst. de milit. testam.* 36 Et præsidum legatis. *Cantius.* Proconsulum legatis. Cujac. *in Notis Inst. de milit. testam.* Movetur non esse hic legendum, *prefectis legionum*, ex eo quod præfecti legionum militent. *l.* 2. *in pr. qui notant.* ac proinde nihil causæ sit, ut eis jus quasi castrense tribuatur. Placent, qui ita legunt, *Consulibus, Proconsulibus, Legatis & Præsidibus, &c.* 37 Quasi castrensis peculii jus quibus datum sit *testam.* 38 De quasi castrensi peculio sic sirmamus testari possunt, *l. ult. J. qui testam.* 39 Id est, an. 40 Testari de castrensi peculio militibus, & veteranis licet.

41 Militari privilegio testantur milites in expeditione. 42 Quasi castrense peculium patronis, memorialibus agentibus in rebus, magistris studiorum liberalium, archiatris & aliis qui salaria vel stipendia percipiunt publica, datum est. 43 Theoph. 5. *ult. Inst. de milit. test.* 44 De Archiatris dixi in *l.* 9. *c.* 10. *J. de professor. & medicis lib.* 10. *tit.* 52.

45 Vid. *l.* 35. 5. *eod.* 46 Adde *l.* 9. *l.* 24. 5. *eod.* 47 Vide Everardum *in Topicis, in loco. a legitima patroni, ad legitimam filii* 72. 48 Vid. ad hunc locum Cujac. 8. *observ.*

cris parentum suorum constituti sunt hi, qui quasi castrense peculium possident: Si [1] enim sui juris efficiantur [2]: proculdubio est, eorum testamenta, & pro ipsis rebus, quas antea ex quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficioso querelam sustinere: cum neque nomen [3] *peculii* permanet, sed aliis rebus confunditur, & similem fortunam recipit, quemadmodum & cæteræ res eorum, quæ in unum congregantur ex omnibus patrimonium. Dat. Kal. Sept. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. anno secundo 532.

TIT. XXIX.

DE INOFFICIOSIS [4] DONATIONIBUS.

Si mater filiis, vel extraneis donaverit.

1. Imp. PHILIPPUS A. Nicanori & Papianæ.

SI (ut allegatis) mater vestra ad eludendam [5] inofficiosi querelam, pene [6] universas facultates suas, dum [7] ageret in rebus humanis, factis donationibus [8], sive in quosdam liberos [9], sive in extraneos [10] exhausit: ac postea vos ex duabus unciis fecit heredes, easque legatis & fideicommissis exinanire [11] gestivit: non injuria juxta formam de inofficioso testamento constitutam subveniri vobis, utpote quartam partem non habentibus, desideratis. PP. 14. Kalend. Septemb. PHILIPP. A. & TITIANO CONSS. 246.

Si pater filio in potestate, vel emancipato donaverit.

2. Impp. VALERIANUS & GALLIENUS AA. Acriæ.

SI pater omne patrimonium suum impetu quodam immensæ liberalitatis in filium effudit, aut [12] in potestate [ejus] is permansit: & arbitri familiæ erciscundæ officio congrüit, ut tibi quartam [13] [partem] debitæ ab intestato portionis præstet incolumem: aut si emancipatus [14] is fuit, [&] quia donatio non [15] indiget alieno adminiculo, sed suis viribus nititur juxta constitutiones, is, qui provinciam regit, ad similitudinem [16] inofficiosi testamenti querelæ, auxilium tibi æquitatis impertiet. PP. 6. Kal. Aug. MAXIMO II. & GLABRIONE CONSS. 257.

De testato, vel intestato.

3. Idem A A. Æliano.

PRecibus quidem tuis proposita rescripta eos parentes denotant, qui [cum] testamento facto vivi patrimonium suum immensis donationibus exinanissent, inane [17] nomen heredum liberis reliquerunt: sed [18] ad intestatos [19] quoque eadem ratio æquitatis extenditur. PP. 10. Kal. Novemb. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 258.

Si sit locus restitutioni in integrum.

4. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Aristinæ.

SI filius [20] tuus immoderatæ liberalitatis effusione patrimonium suum exhausit: Præsidis [21] provinciæ auxilio uteris: qui discussa fide veri, si [22] in integrum restitutionem ex filii persona tibi competere ob improbabilem donationis enormitatem animadverterit; in removendis his, quæ perperam gesta sunt, tibi subveniet: ideoque non est tibi necessarium [23] adversus immodicas donationes auxilium ad [24] instar inofficiosi testamenti. Dat. 6. Id. Febr. MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

De donatione in filios emancipatos collata, & de liberis superveniendibus.

5. Idem A A. Cottabeo.

SI totas facultates tuas per donationes vacuas fecisti, quas in emancipatos [25] filios contulisti: id [26], quod ad submovendam inofficiosi testamenti querelam [27] non ingratis [28] liberis relinqui necesse est: ex factis donationibus detractum, ut filii, vel nepotes [29] postea ex quocunque [30] legitimo matrimonio nati, debitum [31] bonorum subsidium consequantur, ad patrimonium tuum revertetur. Dat. 2. Kal. Mart. MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

De eo, qui voluntatem agnovit. De restitutione in integrum. De legitima portione.

6. Idem A A. Demetrianæ.

CUm donationibus in fratrem tuum collatis facultates patris tui exhaustas esse, eundemque patrem vestrum ea, quæ superfuerant, codicillis inter vos divisisse proponas, si [32] voluntatem ejus non agnovisti, nec beneficio ætatis adversus hæc juvari poteris, nec tantum dos a patre data, & fideicommissum continent, quantum ad summovendam querelam sufficiat, de enormitate donationum ad [33] exemplum inofficiosi testamenti Præses provinciæ jurisdictionis suæ partes exhibebit. P. P. Kal. Maji, CONSS. ut supra 286.

Quatenus donatio revocatur.

7. Idem A A. Ammiano.

SI mater tua patrimonium suum ita profunda liberalitate in fratrem tuum evisceratis [34] opibus suis exhausit, ut quartæ partis dimidium [35], quod ad excludendam inofficiosi testamenti querelam adversus te sufficeret, in his donationibus, quas tibi largita est, non habeas [36]: quod immoderate gestum est, revocabitur. PP. 5. Id. Maji, Conss. ut supra 286.

De eo, quod uxor a marito sibi donatum filio communi donavit.

8. Idem A A. Auxanoni.

SI liqueat, matrem tuam intervertendæ quæstionis inofficiosi causa patrimonium suum donationibus in unum filium collatis exhausisse, cum adversus eorum cogitationes, qui consiliis supremum judicium anticipare [37] contendunt, & actiones filiorum exhauriunt, aditum querelæ ratio deposcat: quod donatum est, pro [38] ratione quartæ ad instar inofficiosi testamenti convicti diminuetur. §. 1. Nam quod uxor a marito in se matrimonii [39] tempore donationis causa [40] collatum, emancipato filio communi, consentiente domino [41] donavit, velut [42] ex bonis patris (de cujus substantia prohibente matrimonio [43] non potuit exire) datum accipi, rationis est: in cujus bonis, si idem consilium & eventus comprehendatur, lex, quam de patrimonio matris ediximus, observabitur. PP. 3. Id. Sept. CC. CONSS. 294.

De tempore querelæ.

9. Impp. CONSTANTIUS A. & JULIANUS Cæs. Olybrio.

NOn [44] convenit dubitari, quod immodicarum donationum omnibus querela ad [45] similitudinem inofficiosi testamenti legibus fuerit introducta: ut sit in hoc actionis utriusque vel una [46] causa, vel similis existimanda, vel idem [&] temporibus [47] & moribus [48]. Dat. 14. Kalend. Jul. TAURO & FLORENTIO CONSS. 361.

TIT. XXX.

DE INOFFICIOSIS DOTIBUS [49].

1. Imp. CONSTANTIUS A. ad Maximum Præsidem Ciliciæ.

CUm [50] omnia [51] bona a matre tua in dotem dicantur exhausta, [leges] legibus concordare promptum est: ut ad [52] exemplum inofficiosi testa-

[1] *Peculium* proprie dicitur is habere, qui sui juris non est: itaque sui juris factus quod antea peculium erat castrense, vel quasi, peculium esse desinit: adde quæ scripsi ad *l. 1. §. 22. ff. de collat.* 2 Mutato statu personæ, rei statum mutari convenit. 3 Cessante nomine, cessat privilegium nominis.

4 *Novell. 92. & 41. Synopf. Basil. 5. & 2. C. Th. 20.* vid. Cujac. 5. *observ.* 14. Ad hujus Tituli leges prope singulas vide Antoni. Fab. 3. *Conjectur.* 17. 5 Qui universas pene facultates donat, inofficiose (respectu liberorum) donat. 6 Ad intervertendam inofficiosi querelam parens suum patrimonium exinanire cuivis donando non potest. *l. 87. §. 3. ff. de leg. 2.* adde *l. 16. in fin. ff. de jure patron.* 7 In eo differt hic titulus a superiore. 8 Quando deteriorem donationis vide per Jasonem *ad l. emancipata. in fin. §. quæ admitt. & ad l. cum mota. n. 14. §. de transact.* porro an possit pater pro libito disponere de bonis suis; & majorem dotem vel filiæ affingnare quam alteri, quæque alia sunt his similia, de iis vide Dec. *cons.* 26. 89. 277. 279. 392. & 547. Alexand. *cons.* 33. *l. 4.* Baldum Novellum *in tract. de Dote in 6. part. ver. prædicta confernunt. in 17. privil.* Mod. 9 *L. 2. J. eod. in tract. de Dote in 6. part. ver. prædicta confernunt. in 17. privil.* Mod. 9 *L. 2. J. eod.* vid. Clar. 4. *sent. §. donatis. q. 24.* 10 Immensa donatio inter vivos, a quovis parente cuivis facta revocari potest a donatoris liberis. 11 *D. §. 3.* 12 Donatio facta a patre filio in potestate, non valet, vid. tamen Socin. *reg.* 103. Valebit igitur facta filio emancipato, vel a matre facta, vel filio naturali, vel filio conjugis, si loci consuetudine conjuges pro emancipatis habeantur: valet præterea donatio si confirmetur morte. vid. Covar. 2. *variar. resol. 4.* 13 Quartam portionis debitæ ab intestato observa, quæ est alia a portione debita omnibus liberis ab intestato. Hæc, ut ita dicam, stirpis & descendentium simul conjunctorum est: illa singulorum capitum sive singularum personarum vel singulorum liberorum est. 14 Nihil refert, donatio inofficiosa a parente facta fuerit extraneo, vel uni ex suis in potestate posito, vel emancipato. *l. 5. J. eod.* 15 Vid. Cujac. 13. *obs.* 33. 16 Donatio inter vivos immensa revocatur, ad similitudinem inofficiosi testamenti, *ut hic.* 17 Inane nomen heredis habetur, cum hereditas relinquitur immensis donationibus exhausta. 18 Testati causa ad intestati causam ex æquo & bono producitur. 19 Sive parens moriatur testatus sive intestatus, revocari potest ejus immensa donatio. 20 Parentibus licet revocare immensas donationes a liberis factas. 21 Adversus donationem immensam, Præsides solent restituere, non ipsi principes. 22 Querela inofficiosæ donationis non competit adversus inofficiosam donationem, si adversus eam donationem restitutio in integrum impetrari potest, atque ita restitutionis in integrum subsidiaria hæc erit actio. 23 Neque pretoriæ. *Accurf. Bald.* 24 Sensus est; Ut ad revocandam inofficiosam donationem, sic & ad donationes inofficiosas a Præside restitui suffecit. 25 *L. 2. §. eod.* 26 Inofficiosa donatio propter liberos revocatur, non in universum, sed ad finem legitimæ liberis debitæ, *ut hic.* Cur non in solidum? Quod licet pater per testamentum, hoc eidem licet per contractum. Testamento autem plus legitima relinquere non cogitur. Quid? ipse pater poterit ne a donatario eamdem rem donationem revocare? Quidam ita putant: Baldus negat: ne alioqui tempore plus peratur: proinde a donatoris liberis donationem eatenus revocari: ejusque partis dominium ad ipsius donatoris patrimonium reverti, *ut hic.* 27 Hinc in eo disputant interpretes totane donatio superveniendibus liberis revocetur, an usque ad legitimam tantum? de quo vide late Bartol. *ad l. Titia. §. Imperator. num. 6. de legat. 2.* Jasonem *ad Auth. si qua mulier. num. 6. §. de facros. eccles.* Decium *ad l. 3. n. 4. §. de pact.* Rip. *ad l. si unquam. qua. §. 49. J. de revocand. donat.* 23 Ant. Rub. *ad d. l. Titia. §. Imperator. num.* 106. & 186. Didacum Covarruvian *lib. 1. variar. resol. c.* 19. Molinæum *in tract. de inoff.* & Rainaldum Corsum *lib. 2. in dagar. c.* 26. Mod. 28 Parens immensam donationem a se factam propter liberos revocare potest. Liberi tamen non censentur, qui sunt ingrati. Postremo liberi ingratis liberis non permitti donationem a patre factam revocare. 29 *Subaudi*, patre eorum mortuo. Propter natum nepotem, parens inofficiosam donationem revocare potest. Possis etiam colligere, ingratis liberis posse fieri donationem a patre factam revocari. 30 Propter illegitimos liberos parens donationem factam revocare non potest. Possis etiam colligere, illegitimis liberis jus revocandæ donationis paternæ non competere. 31 Legitima portio debitum bonorum subsidium, *ut hic*: debitum *Novell. 18.* τὸ μέρος τῶν ὀφειλόμενον. Subsidium dicitur, quia judicium patris lex supplet: Debitum vero subsidium, quia vel jure naturæ debetur. *l. 36. §. 2. §. de inoffic. testam.* Hinc etiam colligunt, Donationes inofficiosas, non in solidum, sed ad finem tantum modumque legitimæ revocari: idque etiam innui *l. 2. l. 8. hoc titulo.* Imo totum, quidquid largitus est parens, id revocare potest, & ad ejus patrimonium revertitur. *l. 8. J. de revocandis donation.* Solve, Multum interest pater extraneis donaverit, an filiis quibusdam. Multum etiam refert, donavetit an liberos suffceptos, vel poft. Dicta lex octava locum habet in donatione ante liberos suffceptos, & extraneis facta. Hæc lex & lex 8. *J. eod.* & lex 87. *§. 6. ff. de legat. 2.* agunt de donatione propris liberis facta, & fortassis in defecta seu decrepita prorsus ætate. Licet autem superiores leges ita posfint conciliari; vide tamen Cujac. *Novell. 92. Papon. 1. Natur. 6. cap. des donations, fol.* 357. 358. Notabis interim, Inofficiosas donationes in eo differre ab inofficiosi testamento: quod in hoc donata revocentur in solidum: In illis autem id tantum rescindatur & revocetur, quo portio debita liberis minuitur. 32 Qui judicium detuncti, vid. apud Campegium *tract. de dote parte 1. quæst.* 55. 33 Dos inofficiosa quando revocatur, vid. apud Cujacum *ad Novell. 18. §. Si adversus dotem* 8. 34 Dos inofficiosa quando ab heredate vindicanda per querelam inofficiosi, non prohibetur eandem alia ex causa vindicare. *l. 15. §. 2. ff. de inoff.* 35 Dos ex expensis circa infirmum factis. *Goth. Confer religiof. & religiof. & sumpt. sun.* 27 Adde *l. 20. §. 1. ff. eod.* adde *l. 27. ff. de religiof. & sumpt. sun.* 28 Vid. Cujac. 8. *obf.* 9. 29 *L. 31. in pr. ff. eod.*

menti adversus dotem immodicam exercendæ actionis copia tribuatur, & filiis conquerentibus emolumenta debita [1] conferantur [2]. Dat. 4. Kal. Junii, TATIANO & CEREALE CONSS. 358.

TIT. XXXI.

DE PETITIONE HEREDITATIS [3].

De fisco & privatis. 1. De usuris & fructibus.

1. Imp. M. ÆLIUS ANT. A. Augurino Proconsuli Africæ.

SEnatusconsultum [4] auctore Divo Hadriano avo meo factum, quo cautum est, quid & ex quo tempore evicta [5] hereditate restitui debeat, non solum ad fisci causas [6], sed etiam ad privatos hereditatis petitores pertinet. §. 1. Usuras [7] vero pecuniarum ante litis contestationem ex die venditionis [8] hereditariarum rerum ab eo factæ, qui antea possidebat, collectas, nec non etiam fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores [9] extiterint. Post [10] litem autem contestatam, tam fructus [non] venditarum rerum, non solum quos perceperunt, sed [11] etiam quos percipere poterant, quam usuras pretii rerum ante litis contestationem venditarum, ex die contestationis [12] computandas, omnimodo reddere compellantur. PP. 6. Kal. Febr. CLARO & CETHEGO CONSS. 171.

De emptore hereditatis & fructibus.

2. Impp. SEVERUS & ANTON. AA. Marcello militi.

SI post mortem controversiam Menecratis bonorum partem dimidiam Musæus ab herede scripto quæstionis illatæ [13] non ignarus comparavit: tam ipse quasi malæ fidei possessor, quam heredes [14] ejus fructus restituere coguntur. Si vero venditionem lite [15] antiquiorem [16] esse, liquido probetur, ex eo die fructus [17] restituantur, ex quo [18] lis in judicium deducta est. Fructibus [19] enim augetur hereditas, cum ab eo possidetur, a [20] quo peti potest. Emptor autem, qui proprio [21] titulo possessionis munitus est, etiam [22] singularum rerum jure convenitur. Dat. Kalend. Jul. SEVERO A. II. & VICTORINO CONSS. 201.

De exceptione rei judicatæ.

3. Idem AA. Epictetidi P.

HEreditas materteræ petita non [23] infringit alterius hereditatis petitionem, quæ venit ex [24] alia successione. Sed & si quæstionis titulus prior inofficiosi [25] testamenti causam habuisset: judicatæ rei præscriptio non obstaret eandem hereditatem ex alia causa vindicanti. PP. 5. Id. Aug. GETA & PLAUTIANO CONSS. 204.

De compensatione.

4. Imp. ANTON. A. Vitaliano.

IN restituenda hereditate compensatio ejus habebitur, quod te in mortui infirmitatem [26], inque sumptum funeris [27] bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse probaveris. PP. Kal. Mart. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

5. Idem A. Posthumianæ.

DE [28] hereditate quam bona fide possidebas, si contra te pronunciatum est: in restitutione ejus detrahetur, quod creditoribus ejusdem hereditatis exolvisse [29] te bona fide probaveris: nam repeti a creditoribus, qui suum [30] receperunt, non potest. PP. 6. Kal. Junii, ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

De avo nomine nepotis hereditatem petente a tutoribus, quos non jure datos esse contendit.

6. Imp. ALEX. A. Firmino.

SI putas [31] non jure tutores datos nepotibus tuis, eo quod eos dicas in tua esse potestate: petere ab his hereditatem filii tui emancipati [32] non moreris,

& inofficiosæ donationis similitudo. *ut l. ult. §. tit. prox.* 1 Id est, Falcidia, quarta, legitima. *ut l. 5. §. tit. prox. ibi. debitum bonorum subsidium.* 2 An filius gravatus in legitima posit agere querela inofficiosæ dotis constante matrimonio. vide Afflictum *decis.* 86. Socin. *cons.* 16. Anton. Rub. *ad l. Titia. §. Imperator. num.* 22. *ff. de leg.* 2. Mod. 3 *§. D. 3. 2. C. Theod.* 22. vid. Oldendorp. *Act. §. 6. l. 25. §. 19. ff. eod.* 4 Nota de SC. Hadriani. *l. 17. l. 20. §. 6. l. 25. §. 19. ff. eod.* 5 *D. l.* 17. 6 *D. l.* 20. §. 9. Fiscus & privatus interdum eodem jure uruntur. *l. 1. §. 1. ff. quod cujusscunque universit.* In dubio, utitur jure communi fiscus. Marianus Laudensis *tract. de fisc. num.* 14. interdum minus quam communi, ut cedat privato. *l. 10. ff. de jure fisci.* 7 Hereditariarum rerum usuras possessor bonæ fidei non præstat ante litis contestationem: sed nec fructus, nisi locupletior factus sit. Post litem vero contestatam fructus rerum hereditariarum non venditarum præstat, non modo eos quos percepit, sed & quos percipere potuit: usuras vero rerum venditarum ex die contestationis litis. *Synopf. Basil. §. 35. tit. 20. ex lib. 42. tit. 1. cap.* 51. 8 Sensus est, eum qui hereditatem bona fide vendidit, non teneri ad fructus & usuras perceptas ex pretio venditionis earumdem rerum hereditariarum a se factas ante litem contestatam, nisi quatenus eit locupletior. Post litem vero contestatam teneri fructus restituere, quos percepit, quosque potuit percipere, sed & usuras proferre rerum hereditariarum a se venditarum, computandas tamen, non a die venditandos fructus ab eo perceptos cum usuris pecuniæ emptionis causa numeratæ. Quando id spectandum? tempore rei judicandæ. *l. 36. §. 4. ff. eod.* 10 *L. 22. J. de rei vindic.* 11 *L. 25. §. 4. ff. eod. l. 78. ff. de reg. jur.* 12 Nota effectum contestationis emptoribus factæ. *l. 20. §. 11. l. 25. §. 7. ff. eod.* 13 Qui hereditatem litigiosam sciens comparat, cum ipse, tum ejus heres fructus ex ea perceptos restituit. *l. 13. §. 2. ff. eod. l. 2. §. 17. ff. pro empt. l. 38. §. 7. in fin. ff. de usur. l. 8. ff. de re judic.* 14 *L. 13. §. 3. ff. eod.* vid. Cujac. 9. *obf.* 25. 15 Hereditatem nondum litigiosam ignari possumus emere. 16 Quod petitio hereditatis non intentatur contra titulo possidentem tradunt Dd. *hic*, & imprimis Castrensis *in l. cin. Regul.* 364. Mod. 17 An usuræ? Cujac. negat 14. *obf.* 22. 18 Bonæ fidei possessor prius a lite contestata restituere tenetur. 19 Fructibus augetur hereditas respecta malæ fidei possessoris. *l. 20. §. 3. in fin. ff. eod.* 20 Id est, a malæ fidei possessore. 21 Id est, singulari. 22 An is sensus est, emptorem singularium rerum hereditatis hæc actione & rei vindicatione teneri? An, eum ad instar emptoris universitatis fructuum tenere? An, emptorem hereditatis vel universitatis, rerum singularum nomine etiam convenire? An, Petitionem hereditatis non dari adversus titulo possidentem, diversis successionibus. 23 Adde *l. 8. ff. eod.* 24 Una & eadem hereditas nobis deferri potest, diversis successionibus. 25 Exclusus dicare. *l. 15. §. 2. ff. de inoff.* 26 Nota de expensis circa infirmum factis. *Goth. Confer religiof. & sumpt. sun. Eod.* 27 Adde *l. 20. §. 1. ff. eod.* adde *l. 27. ff. de religiof. & sumpt. sun.* 28 Vid. Cujac. 8. *obf.* 9. 29 *L. 31. in pr. ff. eod.*

cujus commodum ad te pertinere dicis, judice statuturo, an a Præsidalibus actis discedendum sit, qui eis tutores dedit, cum in tua potestate negarentur esse. PP. 10. Kal. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

De usucapione, & longi temporis præscriptione.

7. Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Restitutæ.

HEreditatis petitionem, quæ [33] adversus [34] pro herede, vel [pro] possessore possidentes exerceri potest, præscriptione [35] longi temporis non summoveri, nemini incognitum est: cum mixtæ personalis actionis ratio [36] hoc respondere compellat. A cæteris autem tantum specialibus in rem actionibus, vindicare posse manifestum est, si non agentis intentio per usucapionem, vel longum tempus exposita sit. PP. 11. Kalend. August. CC. CONSS. 294.

De statu testatoris inquirendo.

8. Iidem AA. & CC. Hasterio.

LIber necne fuerit testator [37], ante [38] omnia disquiri debet cum [39] hereditas petitur. Dat. 4. Kalend. April. CC. CONSS. 300.

Si scripti heredes repudiaverint.

9. Iidem AA. & CC. Demophilliæ.

SI scripti heredes delatam sibi successionem cognati [tui] repudiaverunt [40], & hanc honorario, vel civili jure quæsisti: res hereditarias, quæ in eadem causa durant, hereditatis petitione vindicare potes. Dat. 3. Kal. Decembr. *Nicomediæ*, CC. CONSS. 300.

Si filiusfam. hereditatem per longum tempus detinuit.

10. Iidem AA. &. CC. Theodosiano.

SI filiusfamilias delatam sibi hereditatem per longum [41] tempus detinuit: eo ipso (utpote [42] agnita hereditate) patri suo ejus commodum acquisisse videtur. [43] Dat. 13. Kal. Jan. CC. CONSS. 300.

An possessor cogatur titulum suæ possessionis dicere.

11. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Æternali proconsuli Asiæ.

COgi [44] possessorem ab eo, qui expetit, titulum suæ possessionis dicere, incivile est, præter [45] eum [scilicet,] qui dicere cogitur, *utrum pro possessore, an pro herede possideat.* Dat. 12. Kal. April. ARCADIO IV. & HONORIO III. AA. CONSS. 396.

De præjudicio. 3. De bona fide.

12. Imp. JUSTINIAN. A. Juliano PP.

CUm hereditatis petitioni locus fuerat, exceptio adsumebatur, quæ tuebatur hereditatis petitionem, ne fieret ei præjudicium. Magnitudo [46] etenim & auctoritas centumvirialis [47] judicii non patiebatur, per alios tramites viam hereditatis petitionis infringi. Cumque multæ varietates & controversiæ veterum exortæ sint, eas certo fine concludentes, sancimus [48]: Si quis hereditatis petitionem [vel susceperit [49]] vel suscipere sperat, vel movere: alius autem superveniens, vel ex deposito, vel ex commodato, vel ex legato, vel ex fideicommisso, vel ex aliis causis inquietare, vel reum, vel agentem ex persona defuncti crediderit sibi esse necessarium: si quidem pro legato, vel fideicommisso hoc faciat, tem expeditæ quæstionis esse, cum postea scriptus heres cautione [50] interposita non differre hanc repetitionem, sed recte exigi, vel legatum, vel fideicommissum sub ea cautela, vel satisdatione pro qualitate personarum. Quod si [51] non obtinuerit ejus jura, restituit legatarius, vel fideicommissarius ei datam pecuniam cum usuris ex quarta [52] centesimæ parte usurarum; vel agrum cum fructibus quos percepit [53], vel domum cum pendeductis: vel, si ipse [54] maluerit litem quidem contestari, expectare autem hereditatis petitionis eventum, hoc ei licetat facere, ut restitutio, si competeret cum legitimis augmentis [56] legatario, vel fideicommissario accedat.

30 Qui suum recepit, id alteri non restituit. 31 Ratione dubitationis agere possumus cum legitimo tutore. 32 Vid. Cujac. 9. *obf.* 33. 33 Κύριος κατὰ τὴν ὑπὸ πολιτικῶν νομῶν ἢ ὡς μὴ ἀγορᾶς δικαστοῦ κυριεύειν, &c. id est, adversus eos, qui quasi heredes, vel eos qui quasi non bona fide possident, rerum hereditariarum petitio exercetur: nec præscriptio 10. vel 20. annorum obstat. Personales actiones decennio, aut vicennio non tolluntur. Qui vero nec quasi heredes, nec ut prædones possident, rerum hereditariarum petitionem non habent, adquisiverunt. *Synopf. d. l. c. 57. §. Harm. 8. §. 44. 45.* 34 *L. 9. 10. 11. ff. eod.* 35 Petitio *varsar. dell. r.* 18. Parladorium *rerum quotidian. c. 1. §. 11.* Mod. 36 Adi Belvinum *l. 2. suppetat. c. 3.* Vitalem *l. 1. cessionibus. l. 16. l. 19. ff. qui testament.* 37 *L. 4. J. comm. de succession. l. 1. ff. quæ res pignori obnox. possiff.* 38 Nota de exceptione nullitatis testamenti. 39 Id est, antequam hereditas ejus peratur. 40 Scripto herede repudiante, fit ut petatur ab intestato. *l. 1. §. 1. ff. quæ res pignori obnox. possiff.* 41 Quod filiusfamilias longo tempore possedit, præsumitur id fecisse & jubente patre possedisse: & ideo ei adquisivisse: adde *l. 6. §. 3. ff. de adquir. vel omittend. hered.* 42 Hereditatem agnovisse intelligitur, qui eam per longum tempus detinuit. 43 Ex diuturna enim possessione solemnitas extrinseca præsumitur. Jason. *ad l. fciendum. n. 16. de verb. oblig.* & ibid. Alexand. *l. col. 5. & cons. 12. col. pen. & cons. 17. n. 8. lib. 4.* Diazium *Regul.* 310. iterum Jason *ad l. 1. col. 4. & 5. inf. qui admiss.* Hippol. *singul.* 323. Decius *consil.* 341. *col. 6. & cons.* 558. *col. 2. n. 5.* Craveta. *in tract. judic.* Guid. Papæ *decis.* 13. Felin. *ad c. fcius. n. 26. col. 2. cons. 5. cons. seq. extr. de re* Crot. *cons. 5. ad fin.* Gozad. *cons.* 73. Mod. 44 Eadem lex exstat in *l. 12. C. Theod. de tuitione.* 45 Ex quo exceptionem. *l. 1. J. 2. l. 23. J. de probat.* adde alias exceptiones ex Socin. *reg.* 430. *l. 36. ff. de rei vindic. l. 4. l. 20. ff. de interrog. in jur. faciend.* vid. Cujac. 10. *observ.* 1. ubi 46 Centumviralis judicii forma magnifica fuit, ut quæ magis ad publicorum quam privatorum formam accederet. vid. Plin. 6. *epist.* 5. Quintil. 10. dixi ad *l. 17. ff. de inoffic. testam. serv.* 20. adde *l. 17. in fin. pr. ff. de inoffic. testam. l. 30. ff. de liberat. leg.* ubi dixi. 48 Hæc tertia est decisio ex 50. decisionibus Imperatoris Justiniani: vid. Inglois *tract. ad* 49 Male Halosander hæc verba fustulit. Nam Græci legunt, ἢ ἀνάγκη *egero.* Et alioqui, sive susceperit, sive fuscipere sperat, utroque casu differre cætera judicia fo- 50 Hereditate controversa, vel legatarii possunt agere contra heredem scriptum, & consequi legata, præstita cautione. *l. 1. §. 10. ff. si quis omissa.* vid. quæ scripsi ad *l. 19. J. de leg.* 51 Cautionis & satisdationis latior hæc explicatio est. 52 Ea est quadrans usuræ. 53 Non quos percipere potuit: quia bona fide accepit. 54 Possessor hereditatis necessarius & utiles expensas deducit. *l. 4. §. eod.* 55 Hac via & præstandæ satisdationis onere liberabitur, & ei a tempore litis contestatæ secundum testamentum dicta sententia, usuræ & fructus legatorum debebuntur. Cujac. *d. loco.* 56 Id est, omni accessione.

§. 1. Sin